

ЕКСКУРСІЯ В ПРИРОДУ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Світ, що оточує дитину, - це передусім світ природи
з безмежним багатством явищ, з невичерпною красою*

Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму

В.О. Сухомлинський

Однією з доступних форм роботи зі школярами початкових класів з природознавства є екскурсії в природу. Вони допомагають навчити дітей не тільки дивитися, а й бачити, привчають їх вивчати навколишню місцевість, знаходити нове і цікаве в своєму оточенні. Відповідно до навчальних програм учні знайомляться з об'єктами природи в межах свого району, села, міста.

Екскурсія – форма організації навчального процесу, спрямована на засвоєння навчального матеріалу, що проводиться поза школою. Коли в екскурсії бере участь увесь клас і матеріал екскурсії тісно пов'язаний з програмою природознавства, вона стає обов'язковою формою навчання. В цьому випадку вона входить в систему уроків і є важливою частиною навчального процесу. Також екскурсія може бути формою позакласної роботи, якщо проводиться з групою найбільш зацікавлених дітей [1, с.37-38; 5,с.6-10].

Тематика екскурсій визначається програмою з природознавства. За тематикою всі екскурсії можна об'єднати в такі групи:

- спостереження за явищами в неживій і живій природі в різні пори року, ознайомлення з різноманітням органічного світу (сезонні екскурсії в природу);
- ознайомлення з формами земної поверхні, топонімікою, корисними копалинами своєї місцевості;
- екскурсії по вивченню пристосованості організмів до середовища проживання, різних видів природних спільнот, по ознайомленню з природними багатствами свого краю і проблемами охорони навколишнього середовища;

– екскурсії в музеї, зоопарки, на виробництво і т.ін.

У методиці проведення екскурсії виділяється три основні етапи:

1-й етап – підготовка вчителя і учнів перед проведенням екскурсії;

2-й етап – проведення екскурсії;

3-й етап – опрацювання екскурсійного матеріалу.

Більш детально зупинимось на другому етапі – проведенні екскурсії, а саме на самостійній роботі дітей.

В плані проведення екскурсії виділяють наступні структурні елементи:

1. Вступна бесіда вчителя.
2. Самостійна робота учнів.
3. Підведення підсумків по самостійній роботі учня.
4. Узагальнююча бесіда вчителя по всій екскурсії.

На думку Л.С. Виготського, самостійна робота дітей має набагато більше значення для навчання, коли проходить при спілкуванні, яке має характер співпраці. Співпраця повинна мати місце як при спілкуванні з вчителем, так і між учнями. Рівноправне співробітництво дітей сприяє зростанню впевненості в собі, в своїх силах, а це необхідно для формування зони найближчого розвитку[2, с.45].

Сучасне суспільство потребує у вихованні самостійної, відповідальної, думаючої людини. Екскурсії в природу дають можливість для розвитку самостійної роботи учнів починаючи з початкових класів. Було б добре запропонувати завдання дітям до екскурсії, на одному з уроків, тоді може бути здійснений вибір завдання для самостійної роботи відповідно до їх інтересів. Під час роботи діти розподіляють обов'язки і вибирають того, хто буде доповідати про виконання. При підведенні підсумків дуже важливо з увагою і розумінням вислухати всі думки, навіть якщо вони не відповідають відомим істинам. Думка дитини про той чи інший факт і явище може бути дуже оригінальною, неправильною з точки зору сучасної науки, і, якщо вчитель відразу поправить, дасть правильну відповідь, прагнення дитини мати і висловлювати власну думку буде зруйновано. Значить, набагато важливіше

зорієнтувати його в даному питанні, пропонуючи вибрати напрямок в пошуках відповіді. Наприклад, на питання «Чи бувають квітки у траві?» Цілком можна отримати відповідь «Ні». Тоді можна поставити запитання:

«Звідки з'явилася трава? »(З бруньки.)

«А сама перша брунька? »(Перша брунька міститься в насініні.)

«Звідки з'явилась насінина? »(Утворюється в квітках.) і т.ін.

На кожне питання вчителя діти повинні самі знайти відповідь. Якщо відповідь зараз не знайдена, питання треба залишити відкритим і запропонувати дітям шляхом самостійних спостережень, роздумів, читання літератури, роботи з інтернет-ресурсами відповісти на нього.

Вкрай важливо (і навіть добре), що ви підете з екскурсії з масою невирішених питань: це дасть можливість для роздумів дітям, а вчителю – можливість планування своєї подальшої роботи [3, с.10; 4].

Екскурсії в природу з учнями початкових класів необхідно проводити в одному і тому ж місці, тоді спостереження за природними об'єктами дають можливість робити висновки про зміни в навколишньому природному середовищу.

Список використаної літератури та джерел

1. Байбара Т. Зміст природознавства в 4 класі / Тетяна Байбара // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С. 37-41.

2. Выготский Л.С. Психология развития человека/Л.С. Выготский. – М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005. –1136 с.

3. Добровольська Л.Н. Пізнавально-дослідницька робота молодших школярів під час навчальних екскурсій (методичні рекомендації). – Черкаси: Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, 2006. – 19 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.umannvk1.edukit.ck.ua/Files/downloads/Екскурс..doc.

4. Дубяга С. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до педагогічної імпровізації: автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Дубяга; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2008. – 23 с.

5. Непша О.В. Особливості організації та проведення географічних екскурсій /О.В. Непша, Д.В. Яровой//Актуальные научные исследования в современном мире: XXVII Междунар. научн. конф., 26-27 июля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий. // Сб. научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2017. – Вып. 7(27), ч. 1 – С. 6-10.